Om

Retfærdiggørelsen

*

Efter Professor Gisle Johnsons systematiske teologi

ved

Bjørnstjerne Bjørnson

*

Særskilt aftryk af "Nyt Tidsskrift"

*

Kristiania.
Forlagt af Huseby & Co limit.
Thronsen & Co.s bogtrykkeri.
1887.

Pris 25 øre.

Förord till den elektroniska utgåvan

Ved at gennemgå det utkomne af professor *Gisle Johnsons* systematiske teologi (som først nylig er biet trykt) har jeg, jo længer jeg læste, des mere undret mig.

Er dette teologernes „store man"?

En omhyggelig overfører fra tysk, i den grad intet mere, at han ikke engang har vunnet et selvstændigt sprog, æn sige stil.

Jeg henviser til vedstående prøve. Fordi det er sjælen i den systematiske teologi, har jeg tat in stykket om „synderens retfærdiggørelse" i sin helhed, og da det kanske kunde bli vanskeligt for mange at skønne, har jeg løst op dets tysk-latinsk-filosofisk-teologiske fantesprog i fattelige norske ord. Det ser naturligvis ikke så gromt og „videnskabeligt" ut; men jeg tror, jeg tør innestå for, at ikke én nødvendig strek i tydningen har gåt tapt, skønt

jeg så mig nødt til at sætte efter en del gentagelser, når de kom for fjærde eller femte gang.

Videnskabeligt?

At dette nogensteds eller nogensinne har kunnet gå for videnskab!

Lad os i det følgende friste at vække tankerne af det hellige halvsvime, de ligger i fra langt tilbake; kanske en2 Om retfærdiggørelsen.

og ånnen så vil fatte, både hvor de stammer fra, og hvad de fører. Det skyldes visst ikke den systematiske teologi, at kristendommen har nåd levende fræm til os.

1.

Bynderens Retfærdiggj øreise* § 64... Frelst ved den Troende sig først og fremst i åen Forstand, at han af Gud er tagen til Naade, frelst fra Syndens Skyld og Guds Vredes Dom og saaledes objektivt overført fra sin gamle Syndestand til en ny Maadestand. Denne Synderens objektive Forløsning, denne Ophævelse af det objektive Skyldforhold, hvori han som saadan staar til Gud, kalde vi hans Retfcerdiggjøreise. Trods sin Synd ved han sig dog i Troen retfærdig for Gud, af ham retfærdiggjort, anerkjendt og be- tragtet som retfærdig. Hans Retfærdighed har sin Grund i hans Bétfærdiggj øreise som en gjennemgribende Forandring ikke i hans af Synden bestemte subjektive Virkelighed, men i hans i Synden. grundede objektive Forhold til Guds tilsvarende objektive Forhold til ham, altsaa væsentlig i Guds objektive Dom over ham. Saaledes er da Betfærdiggjørelsen enDommer-hundling af Gud, hvorved han i sit Hjerte anser, betragter, er-kj ender og erklærer den i sig uretfærdige Synder for ret-* fer dig.

Synderens, retfærdiggørelse-§ 64. Den troende kænner sig frelst nærmest véd, at gud har tat ham til nåde, ikke længer regner hans synd, så dommen kan strykes. Den troende kænner sig løftet af S3mdestan-den over i nådestanden. Således at være fridd ut af skyldforholdet til gud kailes retfær-. diggørelse. Synden er ikke mere i vejen, gud holder ham for retfærdig; dette vet han i sin tro. Betfærdiggørelsen har ændret — ikke selve mænnesket, som synden har mærket, men — gudsforholdet, hans til gud og guds til ham, det, som synden hadde skæmt. Guds dom er biet en ånnen; retfærdiggørelsen er derfor ogsånærmest en domshandling; gud fæller den domj at den uretfærdige synder herefter af ham skal være holdt for retfærdig.Om retfærdiggørelsen.

3

Den indeslutter som saadan to væsentlige Momenter- Nærmest "bestaar den i Ophævelsen af Syndens Skyld og Lovens Forbandelse, altsaa den af Loven som dens Overtræder anklagede Synders Frikendelse^ Syndens Forladelse eller Tilgivelse, den virkelig forhaandenværende Lovovertrædelses Ikketilr egnelse. Men i det Skyldforhold, hvori Synderen staar til Gud, har Lovovertrædelsens Skyld Lo vopfylddelsens Skyldighed til sin blivende Forudsætning. Derfor maa ogsaa Betfærdiggjøreisen som et væsentligt Moment i sig indeslutte Ophævelsen af Lovopfyldelsens Skyldighed og Lovens Tvang, Guds Betragtning af den skyldige, men i Virkeligheden manglende Lovopfyldelse som virkelig forhaandenværende, Anerkjendeisen af den faktiske Lovovertræder som Lovopfylder, som et „Guds Barn", der som Gjenstand for Guds faderlige Kjærlighed og Velbehag og Arving til Faderens evige Liv er fritaget for den Mennesket i dets Trældom xmder Loven paahvilende Forpligtelse til fuldkommen Opfyldelse af Lovens Bud, altsaa Synderens »sønlige Udkaarelse".

Som Enhed af disse to i den konkrete Virkelighed uadskillelige Momenter, Syndsforladelse og sønlig Udkaaarelse, er Synderens B-etfærdiggj øreise den objektive Gjenoprettelse af hans ved Synden forstyrrede

I denne domshandling ser vi tydelig to ting: — først er syndens skyld tillike med lovens forbanning ophævet, synderen frikænt og forlat, lovbruddet lækt; men skyldigheden til at fylle loven stod ænnu fast (ellers kunde overtrædelsen ikke være regnet for skyld); derfor må lovens tvang også hæves. Og dette er gjort. Som „guds barn", som mål for hans kærlighed, som arving til det evige samfun med ham, har vi ikke mere den lovtvang på os, som syndens træl hadde; vi er i „den sønlige utlcdrelse".

Disse to deler i retfærdiggørelsen : syndsforlatelsen og den sønlige utkårelse, er ikke til at skille, og $e heler det

samfund med gud, som synden brøt. Men da den elendighed, vi var i, netop kom af, at sanifunnetSamfund med Gud; den Bet-færdiggjorte er som saadan objektiv forligt., forsonet, gjen-forenet med Gud. Men i og med denne hans objektive Gj en-, forening med Gud er, da hele den Elendighed, hvorfra han trænger at blive frelst, væsentlig er en Følge af hans Udelukkelse fra Gn.ds Kjærligheds Samfund, tillige hele hans Frelse eller Forløsning principielt virkeliggj ort; som retfær-diggjort er han væsentlig allerede frelst.

§ 6.5. Sit jprincip har denne Synderens Retfærdiggj øreise i Guds Naade. Som Retfærdig-gjørelse af den i sig selv uretfærdige Synder kan den ikke være noget Produkt af hans egen sædelige Selvvirksomhed, ikke være grundet i nogen Fortjeneste eller noget Retskrav, fra hans Side, men ene og alene have sin Grund i Guds egen fri Tiljes Velbehag.

Hvad der bevæger og bestemmer Gud til saaledes at betragte åen i sig Uretfærdige, som en retfærdig, hvad der altsaa hos Gud ligger til Grund for denne Handling og i den aabenbarer sig og viser sig virksomt, det kan ikke være noget Andet end hans uforskyldte ISfaade eller Miskundhed som en Kjærlighed til Synderen, hvori han istedetfor at straffe hans Synd ynkes over hans Elendighed og vil frelse ham fra den. Synderens Retfærdiggørelse er en ufor-

var brutt, er vi som retfærdig-gjorte egentlig også frelste.

§ 65. Betfærdiggørelsen har sit ophav i guds nåde. Ben kan ikke ha det i synderen, i hans sædelige arbejd med sig selv; han er jo uretfærdig, og som sådan fortjener han den heller ikke, så lit som han kan gøre retskrav; bare guds ophøjde vilje kan gi ham den.

Hvad kan få gud til at ville det ? Intet annet æn kærlighed til synderen, og det af rent uforskyldt nåde eller miskund. Gud straffer ikke; han ynkes, han vil frelse. Retfærdiggørelsen •— for at sammenfatte det — er ingen optjent løn, men en nådegave af gud.

skyldt guddommelig Naades-gjerning; den Troendes Retfærdighed er ingen egen, selverhvervet Retfærdighed, men en Guds Naadegave,

§ 66. Retfærdiggjørelsen kan imidlertid ikke bestaa i en simpel Amnestierklæring fra Guds Side, hvorved Vredens Straffedom vilkaarlig forandres til en Naadens Frifindelsesdom. En saadan Behandling af Lovens Overtræder er uforenelig med Guds evige, ukrænkelige Hellighed og Retfærdighed. Som en Akt af Guds frelsende Naade ophører Retfærdiggjørelsen dog ikke at være en Dommerhandling, altsaa en Aabenbarelse af Guds dømmende Retfærdighed, og som en saadan guddommelig Ret-færdighedshandling kan den ikke være uden sin objektive Retsgrund. Dens nødvendige Grund og Forudsætning er en objektiv „Fyldestgj ør el$eu af den i Loven aabenbarede gudom-melige Helligheds og Retfærdigheds evige Krav til Synderen, hvorved Gud er sat i Stand til at betragte og behandle den i sig selv Uretfærdige som retfærdig, hvorved hans fordømmende og straffende Vrede er bleven afvendt fra Synderen og hans retfærdiggj ørende Naade formidlet som Villighed til at tage Synderen til Naade, at retfærdiggjøre den Ugudelige. Denne Retfærdiggj ør eisens objektive Grundvold maa

-§ 66. Men som en hærfører gir grid eller en riksstyrer nådens glemsel (amnesti), kan retfærdiggørelsen ikke komme; dette vilde være imot guds evige hellighed, hans ukrænkelige retfærd. Skønt retfærdiggørelsen er nåde, er den også en domshandling og må ha et rettens grunlag; d. e. lovskra-vet, som er guds eget, må være gjort fyllest Kunde dette ske ved synderen selv, så blev retfærdiggørelsen ingen nåde; selvfølgelig må det ske ved en ånnen.

imidlertid, da ethvert Retskrav fra Menneskets Side er udelukket ved dens Begreb, som en Naadesakt,

nødvendigvis være at søge udenfor Synderen selv.

Den Retfær diggj øreisen begrundende Fyldestgj øreise maa, dersom den ikke skal ophæve Guds uforskyldte Naade som Retfærdiggjørelsens Princip, også selv være et Produkt af den samme frelsende Naade, og den guddommelige.Naades-akt maa igjen, for at kunne afgive den objektive Grund for alle Synderes Retfær diggj ø-relse som saadan omfatte hele den syndige Slægt.

Retfærdiggjøreisen forudsætter altsaa en af Gud selv istand-bragt Fyldestgj ør elsc for al Verdens Synd> en „Förligelse" eller „Forsoning11 af den hele Yerden med Gud, hvorved hans frelsende Naade selv har muliggjort sin Fremtræden som ret-færdiggjørende Naade. En saadan den enkelte Synders Retfærdiggjør else objektivt begrundende og formidlende Yer-densforsoning, en saadan objektiv „Forløsning" af den hele Slægt fra det Skyldforhold, hvori den paa Grund af Synden staar til Gud, staar derfor ogsaa ligesaavel som selve Retfærdig-gjørelsen for den Christne som en Troens Kjendsgjerning, én Gang for alle fuldbragt af Gud ved Jesus Christus.

Synderens Retfærdiggj øreise er et Værk af Guds ved Christus formidlende Naade, en Dom-

Men også denne fyllestgø-relse ved en ånnen må komme af guds frelsende nåde, hvis. den ikke skal ophæve retfærdiggørelsens; og skal æn videre denne ny handling af nåde kunne komme alle til gode, må. fyilestgørelsen gælle . hele den syndige slægt.

Bare gud selv kan få en slik fyllestg øreise i stands et slikt-„forlik", en slik „soning". For-den kristne er det en troens-kænsgærmng, at dette grunlag; for en værdenssoning, denne løsning af hele slægtens skyld, én gang for. alle er minnet ved Jesus Kristus, og, at dette kan. komme hvær enkelt synder til gode.

Gud har villet det, gud har fåt det i stand, at en synder kan retfærdiggøres af guds nåde?Om retfærdiggørelsen. 7

merhandling, der bar sin objektive Retsgrund i Christi Fyldestgjør els e eller i den absolut fuldkomne „Fortjeneste" eller „Betfærdighed", som ban ved denne Fyldestgj øreise, ifølge Guds Vilje og Foranstaltning, bar forhvervet den bele Verden. Den formidlende Stilling, som Christus saaledes indtager til Synderens Retfær-diggjøreise, er imidlertid ikke indskrænket til ban s Fyldest-gjørelse alene. Ved denne er den Enkeltes Retfærdiggj øreise endnu kun obj ektiv muliggj ort. Til Virkeligbed blir den først derved, at den Retfærdighed, som Christus saaledes engang har forhvervet Verden, af åen med Verden forligte Gud bliver tilregnet den Enkelte, betragtet som ham personlig tilhørende. Men denne Tilregnelse af Christi Retfærdighed er atter formidlet ved Christus, betinget af, at han som denne Retfærdigheds Indehaver i sin Fo¥bøn gjør åen af ham præsterede Fyldestgjørelse gjældendehos Gud til Fordel for den Enkelte og saaledes overfører paa denne som ham personlig tilhørende, hvad han selv engang har forhvervet Alle. Først som en Synderen saaledes af Christus personlig tilegnet og ham paa Grundheraf af Gud personlig tilregnet Retfærdighed er Christi Retfærdighed Retfærdiggj 01 eisens objekte Retsgrund i Ordets fulde Betydning. Men hvor den som saadan er

fordi Kristus er gåt imellem; domshandlingen har sin rets-grun i, at Kristus har gjort fyllest'; hans „fortjeneste" eller „retfærd" har kvittet. Den uendelige sum af retfærd, sorn Kristus har vunnet for yærden, lar så gud komme de enkelte til gode, som var den deres egen.

Vilkåret er. at Kristus går i forbøn for dem og derved overfører på dem hvad han har vunnet for alle. Således er Kristi retfærd årsak til retfærdiggørelsen og det væsentlige i den.8

Om retfærdiggørelsen.

forhaanden, der er da dermed ogsaa sel ve E,etfærdiggj ør elsen allerede . indtraadt. Christi Retfærdigheds Tilegnelse er ikke en nødvendig Forudsætning for denne Handling, men selv et væsentligt Moment i den. Synderens Retfærdiggj øreise bestaar, nærmere bestemt, just deri, at Gud tilregner ham Christi Betfærdighed og dermed tillige paa Grund af den tager ham til Naade, forlader ham hans Synd og antager ham som sit Barn.

§ 67. Idet Betfærdiggj øreisen saaledes i Christi Fyldest-gjørelse har sit væsentlige objektive Fundament, har den tillige i Synderens Tro paa denne Christi Fyldestgj øreise sin nødvendige subjektive Betingelse. Er Gud end ved Christus forligt med Verden og saaledes for hans Fyldestgjørelses Skyld villig og beredt til at tage alle Syndere

til Naade, saa kan han dog i Virkeligheden kun skj enke den Synder sin Naade, som er villig til at modtage den, kun retfærdiggjøre den, som villig gaar ind paa hans Naades Foranstaltning til Synderens Betfærdiggj øreise. Den nødvendige Forudsætning for, at Christus ved sin Forbøn skal kunne overføre sin Retfærdighed paa os og Gud i sin Dom over os kunne betragte den som os personlig tilhørende, er, at vi selv høre Christus til, staa i den Forbindelse, det

For at genta det: gud tilregner synderen Kristi retfærd, tar ham for dens skyld til nåde, forlater ham hans synd, gør ham til sit barn.

§ 67. Det ydre grunlag for retfærdiggørelsen var altså, at Jesus gjorde fyllest for loven; det indre vilkår er, at synderen tror dette. Hvor forlikt gud kan være med vær den, — han kan alene skænke den synder sin nåde, som går in på nådens vilkår. Forat Kristus kan gå i forbøn for synderen, og gud la Jesu retfærd gælle også for ham, er det nødvendigt, at synderen står i samfun med Kristus ved troen på ham som frelser; han må selv be om at få af hans retfærd. Han må bekænne sin egen dårlighed og udygtighed og gripe Kristi retfærd og støtte sig til den med bøn om nåde hos gud.

personlige Samfund med ham, som fremkommer derved, at vi i Troen personlig slutte os til ham som vor Frelser, personlig tilegne os den Betfærdighed, som af ham er forhvervet den .hele Verden,'idet vi begjære, at den maa blive os tilregnet og vi paa Grund af den blive retfærdiggjorte af Gud. Retfærdiggørelsens subjektive Betingelse er saaledes „ Troen paa Christus" i Betydning af Synderens hjertelige Overbevisning om, at Christus har gjort Fyldest ogsaa for hans Synd, og at Gud nu for Christi Skyld vil tage ogsaa ham til Naade, en Overbevisning, hvori han da, erkjj endende sin egen Uretfærdighed og Udygtighed til at retfærdiggjøre sig selv, tillidsfuldt griber Christi Retfærdighed og, støttende sig til den, vender sig til Gud med Bekj endelse af sin Synd og Bøn, om Naade.

Skal denne Tro, som Eetfærdiggjørelsens Betingelse ikke udelukke Guds ved Christus formidlede Naade som Eetfærdiggjørelsens Princip, saa maa den ikke alene selv være et Verk af den samme Naade, men den vil da ogsaa som saadant have sin retfærdiggørende Kraft og Betydning ikke i sig selv som subjektiv Kvalitet, som noget i sig selv sædelig godt, men alene i sit OhjeJct, Christi fuldkomne Fyldestgjør else; den kan i Bet-færdiggjøreisen ikke komme i

Troen på retfærdiggørelse ve'd. Jesu mellemkomst må ha samme nådens ophav, som denne selv har; ellers utelukker den retfærdiggørelsens. Derfor ejer ikke troen sin retfærdiggørende kraft som en indre æyne, som noget sædelig godt; den får den utenifra i Kristi fullkomne fyllestgørelse; den er iJcJce med i retfærdiggørelsen som et nyt, helligt liv af eget ophav, men som et innerligt vidne om, at vi har grepet hjælpen, at- vi er mottageligc for nådegaven utenifra.Betragtning som subjektivt Princip for et nyt, helligt og som saadant retfærdiggj ørende Liv, men kun som subjektivt Organ for den personlige Tilegnelse af Retfærdiggørelsens objektive Fundament og dermed tillige som Udtryk for Synderens subjektive Modtagelighed for Retfærdiggjørelsens objektive Naadegave.

Ligesom Retfærdiggj øreisen i Guds ved Christus formidlede Naade har sit eneste Princip og i Christi Pyldestgjøreise sit eneste Fundament, saaledes har den ogsaa i Troen paa denne Fyldestgjøreise eller paa • den ved samme formidlede Naade sin eneste subjektive Betingelse.

§ 68. Efter dette er daRet-færdiggjørelsen en Akt af G-uds ved Christus formidlede Naade, hvorved Synderen i samme Øieblik, hvori han i Troen griber Christus. tilegner sig den fuldkomne Retfærdighed, som han engang har forhvervet åen hele Verden, og paa Basis af den begjærer at blive tagen til Naade af Gud, nu ogsaa faar denne sin Begjæring opfyldt, idet Gud tilregner ham Christi Retfærdighed og paa Grund af den forlader ham hans Synd og antager ham som sit Barn. Retfærdiggj ø-relsen er, som saadan en momentan, én .Gang for alle fuldbyrdet, i sig afsluttet Handling. Idet den udelukkende hviler

Altså: nåden, som Kristus har vunnet for os, er retfærdiggørelsens eneste ophav, Jesu fyllestgørelse dens eneste år-sak, troen herpå det eneste vilkår fra vor side.

§ 68. Retfærdiggørelsen som sådan er en øjeblikkelig gær-ning i os, færdig for alle tider. Jesu store fullkommenhed gir fullkommen forlatelse for alpaa Christi absolut fuldkomne Retfærdigheds objektive Grundvold, er den ogsaa selv en absolut fuldkommen Retfærdig-gjørelse, en fuld Forladelse af al baade aktuel og habituel Synd; den retfærdiggjorte Synder er som saadan absolut retfærdig, i Guds Øine ligesaa hellig og ren, som Ohristus selv. Denne Retfærdiggj øreisens Fuldkommenhed udelukker ikke alene enhver yderligere Fuldhommengj øreise af den, råen tillige enhver Forskjel mellem de forskjellige retfærdiggjorte Individers Retfærdighed; den større eller mindre Styrke, hvormed den Enkelte i Troen griber og tilegner sig Christi Retfærdighed, maa her blive uden al Betydning.

Som hvilende paa Christi fuldkomne Retfærdigheds tirok-kelige Grundvold er Retfærdig-gjørélsen væsentlig ogsaa Gjenstand for den Troendes fulde subjektive Vished, omend denne Forvisning som medbetinget af hans Bevidsthed om sin Tro i Livets Virkelighed vil mangle ham der, hvor denne hans Bevidsthed er fordunklet for ham.

§ 69. Som den, der saaledes engang er bleven retfærdiggjort af Gud, ved den Troende sig nu retfærdig for Gud, uafbrudt staaende i Naade hos ham som bans Barn, Gjenstand for hans faderlige Kj ærlighed og Velbehag i Christus. Hvad han som retfærdiggjort er sig bevidst,

slags synd. Den retfærdiggjorte er i guds øjne likeså ren og hellig som Kristus. Ikke kan retfærdiggørelsen . bli mere fullkommen; ej heller kan den gives i forskellig mængde til de forskellige. Ej heller opkommer forskelligt mål af troens forskellige styrkegrad.-

Den troende har innerlig visshed om retfærdiggørelsen som hvilende på, Kristi uendelige utløsning. Men denne visshed er tildels bunden af, hvad vi vet om vor tro i livet, og når her faller skygge, kan vissheden skakes.

§ 69. S om retfærdiggjort kæn-ner åen troende sig i uafbrutt nkåe hos gud for hans kærligheds skyld til Kristus. Hans forhold til gud og guds til ham har ikke alene skiftet i øjeblikket: men det blir ved at være et annet; han er iiigåt i retfærdiggørelsens stand, i

Om retfærdiggørelsen.

det er ikke alene den momentane 'Forandring, som engang ved hans Eetfærdiggj ørelse er indtraadt i Guds objektive Betragtning af ham eller i hans objektive Forhold.til Gud, men tillige hans fortsatte Staaen i Eetfærdiggj øreisens Stand, i den Naadestand, hvori han ved sin Eetfærdiggjørelse blev op-, tagen af Gud, Guds retfærdiggjø-rende, syndsforladende Naade som Udtryk for hans Uroende Hjertelag mod • ham, altsaa hvad man har kaldt den retfærdiggjorte Synders „fortsatte Betfærdiggjørelseu*

Åf det Forhold, hvori den Troendes Naadestand eller fortsatte Eetfærdiggj ørelse saaledes staar til hans principielle, fundamentale Eetfærdiggjø-relse, følger med Nødvendighed, at den ligesaavel som denne har sit Princip i Gads Naade, sin objektive Grundvold i Christi Betfærdighed, i hans Fyldest-gjørelse og Forbøn, og dermed da ogsaa sin subjektive Betingelse i Troen paa Christiis; saalænge Gud finder denne Tro hos ham, saa længe vedbliver han ogsaa i Naade at betragte ham som retfærdig for Christi Skyld. Nogen anden subjektiv Betingelse for den Eetfærdiggjortes Naadestand gives ikke.

Yistnok er den Troende som retfærdiggjort tillige gjenfødt til et nyt Liv og dermed ogsaa „dygtiggjort til al god Gjerning". Men heraf følger dog

nådestMiden; guds syndsforla-tende nåde er. altid over ham som vidne om guds hjærtelag mot ham, og det har mankalt den vedblivende retfærdiggørelse.

Da den bare er en forlængelse af den oprinnelige, har også den sit ophav afguds nåde, sin 3'dre grun i Kristi retfærd, i hans soning og forbøn, og sit indre vilkår i troen på Kristus; så længe , gud finner troen, holder han ham retfærdig for Kristi skyld; noget annet vilkår gives ikke.

Som retfærdiggjort er den troende sat i stand til at føre et nyt liv „i al god gærning". Men deraf følger ikke, at det hellige liv eller de gode gær-Om retfærdiggöreisen. 13

ingenlunde, at hans fortsatte Staaen i Naade hos Gud, skulde være "betinget eller endog kun medbetinget af hans eget hellige Liv eller gode Gjerninger. Hvad han kan have af saadanne Gjerninger, har ingensomhelst selvstændig Bestaaen eller Betydning ved Siden af hans Tro, men existerer altsammen kun som Troens Frugt.

En saadan Naadestandenbe-tingende Betydning vilde hans gode Gjerninger desuden alene kunne have som fortjenstlig begrundende den, altsaa som dannende eller ialfald horende med til Grundvolden for Guds Velbehag i ham. Men hertil ere derpaa Grund af sin væsentlige Ufuldkommenhed absolut

uskikkede. Gud velbehagelige ere de i Virkeligheden ikke ved sin egen sædelige Fuldkommenhed, som fuldkommen overensstemmende med Lovens Krav; men kun som tilhørende et Subjekt, der allerede som saadant er Gjenstand for Guds Velbehag.

Om nogen fra „Troens Bet-færdighed" forskjellig „Livets Retfærdighed" kan der her kun forsaavidt være Tale, som dette Liv er den allerede ved Troen paa Ghristus retfærdiggjorte Synders Liv. Forsaavidt altsaa ogsaa den Troendes Liv i gode Gjerninger af Gud bliver tagne med i Betragtning i hans Dom over ham, bliver dette dog ikke som en hans Tro sideordnet og af den uafhængig

ninger er vilkåret for guds vedblivende nåde; ikke engang delvis kan de være det.

Så højt værd kunde de alene få ved sin egen fortjeneste; men de rækker i sin uf ullkom-menhed ikke op. De er gud velbehagelige, fordi de kommer fra en, han- holder af; ikke fordi de er noget.

Vi kan ikke iids,-vn.e „livets retfærdighed" som forskellig fra „troens retfærdighed" uten i den mening, at troen på Kristus har gjort vort liv retfærdigt. Hegnes der med det, så er det ikke som selvstændigt, troen sideordnet vilkår; bare som frugt af troen, som -vidne om, at den af troen retfærdiggjorte fræmdeles står i nådestanden. Troen er et frodigt ophav for nyt liv, og ænda kan14 Om retfærdiggørelsen.

Betingelse for lians Naadestand, men kun som en Frugt af hans Betfærdiggj øreise ved Troen og et Vidnesbyrd om, at han fremdeles ved Troen paa Ghristus staar i den Naadestand, hvori han ved sin Ret-færdiggjørelse for Christi Skyld blev optagen. Defc er i Virkeligheden saa langt fra, at den Retfærdiggjortes nye Liv tilkommer en saadan Betydning ved Siden af Troen, at tvertimod endog Troen selv, skjønt . den her virkelig er det frugtbare Princip for et nyt helligt Liv, dog slet ikke, som saadant, kommer i Betragtning som Betingelse for den Retfærdiggjortes Naadestand, men ene og alene som det subjektive Organ for Modtagelsen og Tilegnelsen af, hvad der er og bliver, som Retfærdiggj øreisens saaledes ogsaa Naadestandens eneste Fundament, Christi Retfærdighed.

ikke engang den være årsak til den retfærdiggjortes nådestand ; den er bare vilkåret, favnen. for det, som er eneste ophav for retfærdiggørelsen som for nådestanden,— Kristi retfærd.

S.

Ordenen er altså følgende: 1) Mæimesket er uretfærdigt af naturen. 2) Gud retfærdiggør niænnesket.

Men da mænnesket som uretfærdigt ikke gir nogen

grun til det, må det ske af nåde. 3) Ar sak en til denne guds nåde er den, at Kristus har

samlet så megen retfærd, som skal til for at betale

værdens syndeskyld.Om retfærdiggørelsen.

Denne hans fyllestgørelse er også af guds nåde ; var den ikke det, ophævede den retfærdiggørelsens.

4) Retfærdiggørelsen kan forlænges i den vedblivende retfærdiggørelse. Også den er af guds nåde, og det af samme grun.

5) Ved at tro på Kristi fyllestgørelse får vi af hans retfærd det, som hvær af os behøver.

Også denne tro er af guds nåde; ellers ophævede

den retfærdiggørelsens.

Denne bevisbygning er, som vi ser, ikke videre sikker. Vi hæfter os ikke ved, at to af dens etager, retfærdiggørelsen, og fyllestgørelsen, alene er til for troen; selve grunlaget, at mænnesket helt igennem er uretfærdigt af naturen, eller som Johnson selv siger i pistillen side 31:

„Om det naturlige Menneske end kan bringe sine enkelte Handlinger i en vis Konformitet med Lovens Krav og forsaavidt holde Synden i dens ydre Fremtræden indenfor visse ^Skranker, saa er dog dets Hjerte saaledes bundet i sin selviske Grundretning, at hele det fra samme udgaaende Villieliv maa blive en uafbrudt K-ække af aktuelle Synder. Det syndige Menneske kan ikke andet end synde i alle sine indre og ydre personlige Livsy ttringer; dets Hjerte er saaledes fordærvet af •Synden, saaledes gjennemtrængt af dens Gift, saaledes behersket •og bestemt af dens Magt, at det hverken i sig eier eller af sig kan frembringe noget sædelig godt." —

dette grunlag for retfærdiggørelsens svære bygning, er, som alle vet, der har: en selvstændig livserfaring eller kænner til vor tids sjælelære, grunfalslc; og det viser de kristnes egen praksis i deres bårne op dragelse og på flere andre mater. Herom senere. Læren skyldes da også „teologer", som er langt ældre æn bibelens, og sættes i vore •dager tilside blant de sagn, åen er knyttet til, og som er^ -bevist ikke engang at være jødiske.

Inne i denne bevisrække er en ånnen bygget. Der siges, at retfærdiggørelsen er af gads nåde, og fordi den *>r det, • må også fyllestgørelsen være det; ellers ophæver •uen retfærdiggørelsens. Æn videre må troens være det: ellers ophæver den retfærdiggørelsens; under stykket „leven-x6

Om retfærdiggørelsen.

degørelsen" gar så dette videre. Da jeg læste det, kænte jeg mig i en kæde; men tænkte, at kommer lier noget selvstændigt in, så springer legeringen itu. Jeg visste fra pistihen, at det måtte komme, og under genfødelsen kom det; det er „den fri vilje." Den kan ifølge sit navn ikke være af guds nåde* Men når alt, som er med i retfærdiggørelsen og i dens forlængelse, må være af guds nåde for ikke at ophæve retfærdiggørelsens nåde, — hvordan kan det da gå til, at et så vigtigt led som. „den fri vilje", der iklte er af guds nåde, kan komme med uten at skade de andres nåde det ringeste? Kan et bevis under forøvrigt samme forhold gælle på et sted, men ikke på et annet?

Vigtigere er at se, hvad pro£ Johnson kaller „den fri vilje." Under pistiken var han knaphændt med den; her i dogmatiken, side 108 heter det:

„Uagtet Troens Skabelse udelukkende er et Værk af Guds Naade, er den dog umulig -uden en vis Formidling af den guddommelige Naade og den menneskelige Frihed*). Ingen ka,n tvinge det

til at tro mod sin Vilje.-------Det af Synden beherskede, Gud

fiendske Menneske kan, overladt til sig selv, ikke andet end modsætte sig Alt, hvad der gaar tid paa at virke en Forandring i denne dets Stilling. — —' Ophævelsen af denne Hjertets naturlige Modstand mod den omvendende Naade-------er Forberedelsen for Omvendelsen, en subjektiv Muliggjørelse af denne Naadevirkning og ligesom denne selv et Værk af Guds frelsende Naade. Denne forberedende Naades Maal kan da, nærmere bestemt, væsentlig kun være det at frigjøre Synderens Vilje fra hin Modstandens Naturnødvendighed; at sætte ham istand

til med Frihed at vælge.:------Paa ethvert Punkt i Udviklingen

staar det i Menneskets Magt baade at unddrage sig Naadens Oplysning (ved Lov og Evangelium, Trusel og

Kalden), og at hindre dens Indflydelse paa Hjertet. — — Det staar i dets, Magt — — ved sin frit valgte Modstand at hindre Troens Fødsel. Hvor denne Modstand ikke er total, men kun partiel,, der indtræder da ofte hin en længere Tid værende Tilstand m)f hvori Mennesket af den forberedende Naade drages til Ohristua i Anger over Synden og Længsel efter Naaden."

*) som altså her ikke ophæver nåden det minste? **) — »ofte hin en længere Tid værende Tilstand« —Om retfærdiggørelsen.

17

Så en skildring af kaliet som utgåt til alle mænnesker, og ikke alene utgåt til alle, men følt af alle, både hedninger i hedningeland og de nyfødte barn, „skønt vi ikke fatter det." Derfor gives der heller ingen undskyldning for nogen og ingen tilflugt i en. mulig omvendelse efter døden. Så skildres under „fornyelsen", hvorledes også den genfødte må kæmpe:

„Syndens Yæsen — — er ikke udtrængt længere end fra den dominerende Stilling, det før indtog i den personlige Organismes Middelpunkt; det har endnu sit faste Tilhold i dets Periferi".-------„Den Gjenfødtes Selvvirksomhed for sin Fornyelse er betinget af, at den aandelige Livskraft, som i Gjen-fødelsen blev ham meddelt, uafbrudt vedbliver at tilstrømme ham fra Livets Kilde. I Stand til at bevare og befæste sig selv i Troen er han i "Virkeligheden kun forsaavidt, som han bliver bevaret og befæstet af Gud"*).

Jeg tænker, dette må være nok for at vise, at efter Johnson er forholdet mellem den fri vilje og guds nåde ingenlunde noget grejt regnestykke. Henimot det gode kan den fri vilje ikke gjøre et steg, uten at guds nåde først har gjort det muligt. Selv den genfødtes virksomhed for sin fornyelse „er betinget af, at den aandelige Livskraft, som i Gjenfødelsen blev ham meddelt, uafbrudt vedbliver at tilstrømme ham fra 'Livets Kilde". I sanhed, da kommer det an på forsyningen, om den er rik nok, og om den kommer belejlig. Helst da i den tid, som går fond for omvendelsen, „den forberedende nådes" tid. Et mænneske med dårlig arv, i dårlige omgivelser trænger t. e. mere af den æn et mænneske i god arv og gode omgivelser; i alle fall synes det så for vore. øjne. Får han allikevel ikke mere æn den andre, ja, ikke engang så- meget (og for vore øjne tar det sig ut, som om det var regelen), da undres ingen af os over, at han gør hårdere motstand; og vi laster visst ikke hans „fri vilje" for det.

Johnson forklarer det så, at „ånden" sætter mænnesket i stand til at vælge; dette gør den ved at rydde af vejen,

') Alle uthævelser i citaterne er af hr. Johnson selv.iS

Om retfærdiggørelsen.

så valget kan bli „frit". Med andre ord vil dette sige, at bægge sider, den gode som den onde, må gøres like kære for kam, som skal vælge; ellers er jo valget ikke „frit". Skulde vi mænnesker på den maten prøve at gøre valget frit for en ånnen stakkar, så visste vi vei ikke altid, hvad som skulde til; men en gud vet naturligvis det; og nh: det nu allikevel viser sig, at valget ikke var „frit" — ?

Ja, det var synderens skyld, svarer teologerne;;, hans foregående liv har voldt det. — Nå, så flytter vi spørsmåleå bakover til det i hans foregående liv, som voldte? &t viljlem ikke blev stærk nok til at ta mot hjælpen; også der lagdes tingene tilrette af den samme „forberedende nåde", som visstey hvad,som skulde til. Og svarer man det samme her, så går vi videre bakover med vort spørsmål, følger arven til den første, den kom fra. Har den fri vilje på hvært sted været i den grad bundet af tilrettelægningen, af forsyningen, af „den forberedende nåde", som den systematiske teologi siger, så er det ikke stort bevendt med den fri vilje; — og så er skylden ikke bare dens.

På forhånd var det også til at vænte. Skulde vor fri. vilje drages med så overmægtige forhold, kom den til at. fare ille; den blev til. ingen ting. Dette er det, som Johnson vil dække over, og derfra ugrej heden. Den systematiske, teologis fri vilje er en tænkt størrelse i et tænkt bevis.

Bedre hold får vi på det, som også er hovedstykket i. retfærdiggørelsen, Jesu fyllestgørelse.

Derom læres, at alle er vi uretfærdige efter Adam,, derfor alle hjemfalne åen evige død; ti guds retfærd kræver

synderens straf, og ringere kan den ikke være. Men gud. lager det så, at syndeskylden blir betalt ved en uskyldig,, hans egen søn; gud kan gi alle dem nåde, som tror dette*.

Eller lit grovere utsat:

Vi er syndere fra Adam af; syndeskylden må være betalt, og betalingen er den eYigé død. Så dræper gud den ene del af sig, som naturligvis er uskyldig, til opbyggelse.Om retfærdiggørelsen.

ii

for den andre. Så er skylden betalt; så kan gud vise nåde.

Historiens stamtræ kænner vi nu; det er gammelt nok; Saturn, som at.sine egne "barn, er bare en af dets -grene, så gammelt er det. Det bar røtter ner i en tid, da mæn-neskene la mærke til naturens ingrep i deres liv med stigende rædsel. De ejede ingen ævne til at forklare dem; de bare bøjde sig for det uforstålige og tok tiltakke og priste skælvende dets retfærd. Følgelig tapte de selv al ret; de gav sig over på nåde og unåde til det, de ikke fattede. De betalte frygten fra sig med det beste, de åtte, i mæn-neskeofferet af sine første- eller ene-fødte: eller af sine høvdinger. I længden mildnedes gudekravet med dem selv *r det blev nedstemt til førstefødte af kvæget for den førstefødte søn; til det uskyldige lam for den eneste jomfrudatter} til krigsfanger i hundrevis for høvdingen eller ypperstepræsten. De nærmede sig, som vi ser, billedet, og komne så langt, fant de endelig ut, at en gud kunde sone 'for alle mænnesker; så slap de selv med hjærtets offer til ham.

Så langt var mænneskeheden kommet længe før jøderne;' ægypterne nådde det først.

Altsammen er arv fra den mørkeste hedningetid. Intil hin ceremoni, som fæster til billedet: alterens sakramente nemlig.; den er fra mænneskeofringens tid, da de holdt sit usyrede brød under det varme offerblodet for at få del i guden gennem gudens; blodet hørte guden til.

Hvært stykke i denne de kristnes tros-arv vidner om en så* hård moral, at den oprører vor tids sans. Det første, det om vor gennemgående uretfærdighed fra fødselen af (og det for Adams Skyld!), siger vi alle, kristne som ikke-kristne, nej til i vort eget liv; i vor barneopdragelse, i vort samliv, ja, i vor mate at ta dyrene på; ikke engang om dem tror vi, at de er bare onde.

Somme teologer skammer sig også over det og tolker det så, at i guds øjne må vi ta os ut som bare uretfærdige; 1 menneskenes er det en ånnen sak. De mener da vel ikke, at guds moral er en ånnen æn mænneskenes ?! De30. Qm retfærdiggørelsen.

mener vei bare, at kan ser bedre æn .vi, og at han kar ret, ikke vi? Vi' skal tro mot hvad vi vet.

]?or at sige det kort: engang blev selvopholdelses-driften gjort om til synd; følgelig blev alt synd; og det kan nutidens forstand ikke længre døje. —

Retfærdiggørelsens næste stykke er, at synden må være „betalt"; før kan ikke gud være „nådig". Som om det var nogen kunst at være nådig, når en først er betalt? '..'.;

Men. hvorledes tar guds „retfærd" sig betalt? I en •aldeles uskyldig. Mænneskenes skøn om retfærd er i den :grad kommet langt forbi dette, at vi holder betalingen for værre synd æn nogen, som skulde sones.

Por at forsvare det har teologerne talt om „livets uforklarlige lov"; den kræver ofte en uskyldig for de skyldige, en for mange (og også mange for en). På denne „uforklarlige lov" skal gudsofferet være- det evige „forbillede". - Men ta likheden ut af det, og se så, om ikke det værste står igen?

Livet viser, det er sant, at en uskyldig .storhed kan falle for en gammel lov og dens fordomsfulle dommere; for en rå mængde, blind af misforstand, rædhug, hat eller andre onde hugskåt. Nogen var kanske skyldig i fortiden eller samtiden, som de ikke kan få tak i; eller kanske er han rent ut for god; de tar ham som sonoffer for det ny, de ikke forstår eller er ræd eller hater.

Dette sker, ret som det er, både i stor og liten stil.

Men i stedet for den blinde lov, den blinde dommer, den blinde mængde i deres grumhed er her en algod, altseende gud, værdensstyreren, og han gør de blindes uret mot den uskyldige! Har nogen hørt make til det? Hvad kan det være forbillede på ?

Den blinde grusomme dommer, den blinde grusomme mængde vilde i den enes lidelse eller ænog i hans død ta sig betalt, enten de nu selv skønte det eller ej; de vildeOm retfærdiggørelsen.

21

ha loven betalt eller sit hat eller sin misunnelse. Var det på $Mkt, at gud gav „forbillede" ? Til advarsel? eller ænog til inøvelse for martyrer?

Der har været dem, som har sagt det. Men -ulykken, er, at også gud vil ha sig betalt ved den uskyldiges død. Den evig retfærdige! Har nogen hørt make til det? Hvad kan det være forbillede på?

Prøv at by skikkeligt folk i vore dager følgende forbillede: En styrer har ret over liv og død og er biet dødelig krænket af sine egne undergivne. Hans retfærd forbyr ham at tilgi; så tar han sin egen søn og dræper ham, skønt han var aldeles uskyldig; først da kan han tilgi, — at sige, hvis nogen ønsker.

Så sant jeg lever, jeg ønskede ikke at være tilgit af en slik retfærd..

Ellers er billedet ikke rigtigt; som virkeligheden érr kan intet billede finnes; en gud, som tillike er sin søn, har intet tilsvarende i vort liv. Betalingsvilkåret kommer kanske bedre fræm i følgende lignelse:

En godsejer hadde skyldnere i hvær af sine lejlæn-dinger; så mange lejlændinger, så mange skjddnere. Dette-kan ikke gå slik længre, tænkte han, og „i tidens fylle" tok han så penger af sin ene koffert og la over i den andre og sa til sig selv: „nu er jeg betalt." Og fra deii dag af krævede han ingen mere. Gjorde de forøvrigt, som. han ønskede, så sat de frit; han blev ved at holde sig for betalt.

Så vakkert vi kunde synes det var, at han lot dem öitte frit, så overflødig fant vi komedien med kofferterne. Han måtte da, når han endelig vilde, kænne sig betalt uten den?

Nu er det imidlertid ingen komedie, men en værdens-tragedie, som har fyllt millioner med grufull undren og taknemmelig tilbedelse.

Bet gør ikke engang et skår, at gud slet ikke kan dø. Om en gud tusene ganger gør sig om til mænneske og går22

Om retfærdiggørelsen.

i døden, — både før, under og efter vet han, at han Jean ikke dø; det gar straks over. Så fortjenesten er ikke så stor, som når et mænneske går i døden for en god sak; de vet, at det er alvor med døden. Og dog har tusener, ja, millioner gjort det, som ikke trodde på nogen utfrielse..

Når de kristne selv føier, at kanske kunde dødsfrygten -ha været større -æn den, som en gud føier, — siger de, at hans værste angest og pine var nvore synder" Men dette forstår jeg allerniinst. Var der noget, som måtte gi ham frejdighed og styrke til den korte pine, han gik in i, så var det dog vel at vite, at nu betalte han for alle vore synder og gjorde os lykkelige i evighed ?

Men her rejser sig et nyt spørsmål: hvorledes kan han betale for den evige død, ænog for hele mænnesJoehcdens evige død — ved den timelige død? Som ovenikøpet. ikke var nogen død; bare et øjebliks lidelse.

Hvis tanken var tænkt helt ut, måtte gud selv gi sin 'uskyldige søn ;— først til den timelige død, så gennem den til den evige, d. e. til al dens ydre mørke og rædsel og indre pine og angest for os, som det eneste mulige vederlag for vor evige død; bli der i den endeløse jammer, til den ;siste af os var utfrid, og al tid var forbi. (Mange tror, at med Paulus?s „evig" menes intet annet æn til tidens ophør). Kanske gav dette også mere styrke til vor syndeangest, at vi visste, der var en, som samtidig led tusenfoldigt for hvær dråpe i vor synd, led, sålænge tiden var til; dersom vi visste, at hos ham måtte også vi, når vi ikke vilde hjælpes af hans offer og forbøn, komme til at lide både vor egen syndeskyld og synet af, hvad vi hadde øket hans pine med, lide uten at lette hans det minste,

lide, vi også, til tidens ophør.

Kanske kom der større virkeligheds-alvor over det, når det ikke hændte i forgårs, men den dag idag, og jeg selv var en handlende med i den store værdens-tragedie. Kanske blev vor kraft inderligere, vor.bøn glødede op; og kanske kom der hast i mænneskenes omvendelse. Især hvis vi samtidigOrø retfærdiggørelsen.

23

trodde, at hvær med sin bøn og sin lille gærning lettede og kortede hans lidelse om bare med et sandkorns sandkorn, — først hør, siden yderligere i de godes væntested; vi fik være med i tid og.. evighed, vi også, . at gi vort liv som motvægt mot det onde og dets lidelse.

En slik tro vilde kaste mørkladnere farve over tilværelsen-— ikke så meget af pietisternes sørgelige som af tusenårs-rikets kraftige i den siste lange kamp. Nu og da, hist og her. vilde det dog brytes af sejerstro, af glædes-ild^ hvær gang mange tilsammen følte det som jubel at være med i værdenskampen. Smærte-øm taknemmelighed mot den evige soner, grip ende billeder af det, og den høje spænning, det vilde holde livet i . . . måtte dog nu og da samle sig i frydekor, når vi tænkte os fræm til tidens ophør og med den til kampens; — til hans genforening med os og til alles genforening med ham, — frydekor, som vore kirkemure vanskelig vilde holde ut.

De, som nu jubler der, sitter almindelig i hemmelig gru for det, de jubler mot.

Allikevel være det langt fra mig at ville måle hvær tanke i den religion, dette vilde bli, med alle i den, som nu forkynnes i Norge; jeg vil bare syne, at der dog også kunde tænkes et gyldigere og virksommere vederlag (siden vederlag skal være) æn det, som nu bydes; efter mit skøn* fyller ikke det målet; ja, er uendelig langt fra at gøre det.

Hvordan forholder det sig så med selve tanken på vederlag?

Vi så, hvor den kom fra, og for en styg arv den-har. Men her gentar sig som overalt, hvor troen er biet for gammel, — at livet bærger.sig, som det kan og vet. Vi tror, og vi förkynner om søndagene, at vi er ganske uretfærdige, og at vor egen kraft intet duger; en ånnen har <derfor betalt for os. I hværdagslaget derimot gar vi både i lære og liv, både kristne og ikke-kristne, ut ifra, at dette er aldeles umuligt; til hværdags tror vi og viser vi, at alene vor egen vilje, vor egen kraft kommer det an på; den gør24 Öm retfærdiggørelsen.

vi til vilkår for al bedring, Også straffen retter vi på den; vi frister at vække viljen og kraften til at gøre det bedre. Selv kristne taler ikke hårdt til et uskyldigt barn, forat det skyldige skal ha godt af det; de slår ikke åen galne hestens nabo, men den galne hesten. Bare når de selv glir bakover og nerover i en Villers tilstand, f. e. blir rå af sinne, af begær, af drik, kan de føre sin egen eller andres skyld over på uskyldige.

Så længe samlivet får lov til at arte sig naturligt,, kappes vi, kristne og ikke-kristne, om at forebygge sådant; i at vise, at fra synd til bedring er der ikke engang jplas for soning ved nogen annen.^

Men det teologiske system svarer, at vi tar ordet „straf" for snævert; straf er mere æn hjælp til bedring,, nemlig syndens frugt, og enten denne bedrer eller ej, så. kommer den: det kræver guds retfærd. Hermed mener de; ikke det onde i synden for mig eller for andre; de mener ret og slet lovens revselse; den er i hælene på synden; guds retfærd vil det. Denne syndeskyld, „gengældelsen", er det, som Kristus har tat over på sig. Således har han. „slettet" vor skyld.

Nu vet vi, at selve synden kan ikke slettes. Gjort kan aldrig bli ugjort, aldrig bli intet. Fortid blir fortid i. al tid, og vi kan bare gå videre; bare friste at gøre det bedre næste gang. Enhvær hjælp til det, selv om det er straf, har godt mål og er forstålig; en straf, som faller utenfor dette mai, faller også utenfor forståelsen og blir ond.

Dette stadfæster livet; en slik straf gør bare vondt værre. I slægt efter slægt taper derfor den mening sig, at vor straf kan være noget annet æn hjælp til bedring. Ved hvær gennemgåelse af vore love, ved hvær ombygning af vore fængsler blir straffene mildere, mere skikket til at bedre synderen.

Og hvad som endnu ikke er nåd i loven, det har vi nåd i vort øvrige liv. Grodt og forstandigt folk, de være kristne eller ikke-kristne, bruker straffen som den sisteOm, retfærdiggørelsen. 25

xitvej; først må al ånnen hjælp være fafæng. Selv husdyrene skåner vi nu for straf; jo skønsommere vi selv er biet, jo mindre straf.

Hvis noget mænneske bar sig ad, som guds retfærd kræver i det teologiske system, vilde vi sige, han var et. uhyre fra villmans-tiden, Og det vilde være ganske rigtigt; — den gud, som ænnu sitter igen i det teologiske system, er derfra *).

Videre siger den systematiske teologi, at et troende mænneske og et ikke-troende lever tinder ulik lov; — også det kan nemlig forenes med guds retfærd. Vi kænner igen •den østerlandske tyran, i hvis lignelse det er tænkt.

Den troende er fritat for loven; han får slippe in under „nåden". Den ikke-troende „træler" fræmdeles utenfor under loven. Dersom hermed bare mentes, at hvad et godt mænneske gør, må ta's op i beste mening, selv om det støter an; han gør det sikkert ikke af ond vilje, — ja, da kunde denne del af sætningen være til at forstå; vi prøver jo selv at handle: så.

Nej.- ;_ ;

Hvad du gør, når du ikke tror, er synd; hvad du gør, når du tror, er godt, — det er meningen. AU det gode kommer gennem troen. Og forat her ikke skal være tvil, føjes uttrykkelig til, at det er ikke fordi en handling er god, gud holder åf den; nej, fordi den er af en person, han holder af; af en troende nemlig.

Også denne menings æt-fædre like op i den første sam-funsdannede tid kænner vi nu. Hvært samfun fylket sig nemlig om en særskilt gud; alle, som hørte den guden til, holdt sammen mot dem, som hadde en armen gud; de, som levde utenfor stammen eller riksgrænsen, var selvfølgelig

.*) Jeg har her holdt utenfor, at en del af os forkaster det gamle indiske tankegrep »synd« og alle dets aflæggere i den daværende tænkning. For selv om vi fastholder det, mener jeg, vi kan klare ut, at den systematiske teologis skøn på tilgangen er utvist af de retskafnes liv.M

ilender og like selvfølgelig, slette mænnesker; de, som levde innenfor, var bra. Denne arv har vist sig at være en af de séjgeste at få bugt med; men vi stræver da med det. Kristne og ikke-kristne er for det meste enige om, at den både er styg og tåpelig, og at den skal rj^ddes ut til siste. strå. Men disse siste strå vokser netop i tros-strøket; tænker du som jeg, er du bra; gør du ikke det, er du højst mistænkelig.

Der gives ænnu kristne, som skinner af bare retfærd og skryter offentlig af, at de er bedre æn vi andre. Det måtte jo også bli følgen af en slik lære.

Dersom jeg ænda hadde set det i livet? De beste af dem utgør en egen sort mænnesker, som jeg elsker; men jeg ser da også andre mænneskesorter af ånnen slags tænkning, som jeg også holder meget af; livet er så mangfoldigt.

Sæt likevel, at det var sant —: de kristne er svært gromme, men vi flyter på vor selvgodhed, og den løper ut i åen evige død, og vi med den; sæt, at dette var sant, og at vore kristne brødre og søstre så det for sine øjne, . . . hvad blev da deres liv for en hårdhjærtet løgn, at de ikke: slipper alt, de har mellem hænder, og løp er til for atbærge os andre fra den evige død?

Er så ikke de de selvkæreste, ja, i sin selvkærlighed de ryggesløseste på jorden, at de kan unne sig mat-ro, æn sige gifte sig, ståke med barn og ha ånnen morskap fore, når de vet, at vi andre går på den aller-allertynneste jordskorpen, som kan briste, hvad sekund det skal være, og tusener af os stupe ner i den evige død?

Missjonen, nævner de. Missjonen? En-to-tre-fire-fem kristne, som rejser bort fra os — altså også har hjærte til at rejse bort fra os i vor nød, — og gir sig tid til i et par år at studere villmanssprog — finner tid til det med — som til så fortrædelig meget annet, de må ta på sig, fordi de andre kristne ikke kommer ut og hjælper dem; — de

andre kristne går hjemme nokså rolige; de drar sig fræm til et par missjonsmøter om året, synger et par salmerOm retfærdiggørelsen.

med og slipper et par skilling ner i bøssa; kvinfolkene går sammen et par ganger om året for at sy mavebælter til negerkongen og særker til dronningerne hans; klokkeren læser noget op af en bok, , . . og imens da, så synker vi ikke-kristne i den evige død, tusen af os i timen? -— —

Nej; — nej, de tror ikke sin egen tro ! Og det er da virkelig også den eneste undskyldning, de har.

„Selvkærligheden", som vi „træler" under, og „nåden", som de skinner i, vor synd og deres syndefrihed, ... de pynter sig lite gran med det til søndags; de tror kanske også, at de. tror det; men til hværdags føler de, at det er kaldt prat af teologisk lærdom. I almindelighed er de både for kloke og for gode til at skille sig ut fra os andre på den maten. Det hovmod og den ufordragelighed, som det vilde, ale, kom visst ikke til at lette dem livet på ukens seks værkdage.

La os imidlertid se inom til sjælelæren i dette dogme. „Troen er en ny livsspire", siges der; i den grad ny, at ingen, som ikke har den, kan forstå det.

Menes med „den ny livsspire", at troen har gjort et brud i Vor natur, rent ut omgjort os, — så må vi .mimre-om,- at i naturen sker intet brud, intet sprang, hværken i den ydre eller indre. Menes derimot, at troens frugt, kærligheden, kan føles, som blev alting nyt i os, og som fait et nyt skær over livet, og at den i en viss mon også kan øke vor kraft, —- så er det sant. Det er æn videre sant, at dette kan ingen ånnen skønne,.— d. v. s. nok kærlighedens art og væsen; heldigvis er de fleste af os i stand Ö det; men ikke inderligheden og sødmen for ham eller henne, som har den; dette er aldeles individuelt.

Denne ævne til „fornyelse" føier imidlertid alley som elsker. Ikke alene de troende i andre religioner fører ord for ord samme lære: at bare deres kærlighed af bare deres foo kan opvise dette under, og bare & skønne det; men også ånnen kærlighed af ånnen tro æn den overnaturlige faar samme henrykkelsens sikkerhed. Den kan bære gennem28 Om retfærdiggørelsen.

arbejd, lidelse, død så trygt, at vi, som ser det, står igen og siger: dette er det skønneste i livet.

Her bar de kristne intet .forat — uten naturligvis at de snakker så forfærdelig meget om det, og at de forsikrer, at deres troende kan gøre mirakler.

Ænnu har vi da ikke set noget til dem.

Teologerne taler ker, som vi ser, om troen, hvor der menes kærligheden; således oftere, og vi andre efter dem. Er det sant, at „troen" i almindelighed er afgørende for mænneskene? At vi altså kan gå hen til hvær enkelt og spørre om hans tro og derfra forklare hans liv?

Den første den beste, som læser dette, ber jeg tænke sig om, og hans livserfaring vil stadfæste, at det er en stor feiltagelse^ Med den vakreste tro kan vi være så som så, og med en frastøtende tro rigtig bra. Vort forstaridsliv og: hjærteliv kan ha forskellig vækst; de kan også være længre fremme æn vort viljeliv —- og omvendt; arv-kryssingen i vore ævnerj og de meninger, vi er komne op i, kan leke åen konstigste lek med os. Folk i almindelighed har ingen „tro" at tale om, i alle fall ikke til hvær dags; de har vedtækt. Vedtækt i tro, vedtækt i meninger og sæder; den fødes af forholdene og retleder samlivet. De, som arbejder ut en tro til sin bestemte ejendom, er ikke mange; de af disse, som gør denne vinning til styre på livsfærden, er ænnu færre; og de af disse igen, som mest holder sig til den overnaturlige side i „troen", mere æn til den moralske^. er bare en>brøkdel. Pør har de været mange.

Livet er jo nu lagt om. Tænke sig de tider, da mængden af mænnesker var slaver, og selv de, som ikke var detr levde utrygge i krigsfrygt utenifra og frygt for sine herrer-og voldsmæn i landet, al handel var lotteri, fordi farkostene var klejne, assurance ikke til; vejene utsatte, både haveta og landets; kunskaben, som ledede, heller

ikke rar. Jord-bruket og håndværket levde af, hvad de hadde prøvd sig fræm tilj og tok det mest på træf; de sikre regler var ikke mange. Visste nogen mere, var det laugshemmelighed iblantOm retfærdiggørelsen.

de få og holdtes ofte for troildom, Lægekunsten var opblandet med overtro, historie med teologi; al videnskab imåtte agte sig for teologernes mistænksomhed. Erygt og fåkunne var almen og drev folk like i armene på kirken, og derfra drog de selv det overtroiske in i næsten alt, de tok sig for. Vi vet, at mange købmæn aldrig gjorde op oftere æn for året, — somme af frygt for „at friste vorherreu, andre, fordi kanske gud la sin velsignelse til, uten at de visste det.

Nu styrer folkene sig selv i rike og hæred; lovens værn er til at lite på; selv gav de loven, selv våker de over den; krigen ledes af videnskab, er sjældnere og mindre grusom; ingen faller i vore dager på at rydde hele landskab for folk og fæ og hus. Ej heller er naturkræfterne længre bare fiender: de er i ikke ringe mon vore tjenere. Vejene er sikre, både sjøens og landets.; vi kommer utrolig snart fræm, både vi og vore varer, og kunskaben med. Eor alt finnes regler; de læres i dertil inrettede skoler. Bet tilfældige stænges overalt mere og mere tite, og derved trangen til den overnaturlige forklaring, følgelig må mæn-neskene efterhvært flytte over til religionens moral-side og la den overnaturlige stå igen for det, den er.

Hvis det var så, at „troen" bar livet, d. v. s. hadde sevnen til det liggende færdig, mere og mindre i hvært mænneske (således som det læres), og „troen", det var denne den systematiske teologis, — mon den så ikke i sine grundrag var til over hele vær den ?

Men religionerne er født af de forskellige forhold og ;selv så forskellige, at de, som er i slægt, først nylig er opdagede at være det. De eneste fællesmærker mellem de '^ndre er visse karrikerte aftryk af samme naturtilgange — dersom dette kan kailes religion —, af samme ubestemte fiygt, af samme vedhængen ved forfædrene.

Se på kærligheden; den går gennem alt af liv født, lik og likedannende, Civilisationens højeste sprog gør den bare rikere, og dens alder er evig ungdom. Den bærer livet.3© Om retfærdiggørelsen.

„Troen" ældes; teologerne står sammen i oldingekor og klager over forfall, og derfra går de så ut til hvær sin hjord og forkynner, at „troen" alene bærer livet.

Denne logik viser alvoret.

De trøster sig med vækkelserne i henfarne tider, —ja, det er som at længes efter ildebrande; ved siden af at rydde tomt for ny vilkår har de altid skadet. De peker på religionskrigene; men blant de magter, som strømmer til, hvor der skal plyndres, brænnes og dræpes, er visst sædelighedens den minste.

Hvad nytter disse henvisninger til? Selv at minne om lærens in virkning på den nuværende europæiske civilisation, — hvad viser det, uten at der har været tider og tilstande, som den ortodokse lære hadde større magt i, æn den har i vore?

Det romerske herrevælde var også over næsten hele den da. kænte værden; det gav et stort støt fræmad og har sat uutslettelige mærker. Men derfor vender det ikke tilbake.

Tilsist svarer de, at den ortodokse kristendom ænnu har større tilhæng, æn vi tror; dens sikre magt ute på landet viser det. Men dengang kristendommen var ung og brøt sejrende in. i Europa, holdt også hedningetroen sig længst ute på landet hos bønderne; ordet „bonde" gik såvel i italiensk som i fransk og i flere sprog over til at bety „hedning"; bonde og hedning blev samme ord, — så fast hang de sammen. Like litet hjalp det „den gamle trua"*).

e.

Her møter af sig selv det spørsmål —: hvad har været kristendommen i kristendommenj dens innerste skapende kærne ? har det nogensinne været den systematiske teologis troslære?

*) Tyskernes ord for hedning: der Heide (die Heide betyr likefræm lynghede), engelsmænnenes heathen (heath er

lyng og hej), vort hej- . ding og hedning (hej og hede) peker også hen på, at jo mere afsides og ensomt folk bodde, des seigere holdt de fast — hvad de dog måtte slippe.Om retfærdiggørelsen. 3r

Hvis det nu virkelig var sant, kvad de selv siger, at den er liv og ikke lære, ja da kan den systematiske teologis lære om retfærdiggørelsen umulig være kærnen, — den så lit som nogen ånnen. At de kristne liar trod dette (de første siges at ha trod det, og efter dem de andre), det må være frugt af uklarere, troskyldigere tider, og frafallet i vore må tydeligvis komme af, at vi ikke længre vil ta skallen for kærne. Da forstår vi også, hvorfor der er så mange gode kristne tråss en slik lære; innerst inne er et frø, som gir vækst. Troslæren hår lagt om det og hælmet det den første tid, — likesom visse slags frø har med sig sin kapsel at leve af, til sugerøtterne blir stærke nok og kan dra næring af jorden. Straks kristendommens frø kunde, drog det i hvær enkelt selv til sig af livet, og først da, ja, derved begynte det kristelige liv.

Det skulde ikke være sådan? At noget i troslæren om. Jesu kærlighed til mig og faderens ved ham vakte min. kærlighed og nærte den, så den selvstændig tok fat i livet? At nemlig kærldgheden er kærnen, og af den al iivsvæksten? At nogen ånnen ikke er til? At i ni af ti tilfæller, hvor gode, snille kristne taler om „troen" og „troens kraft% menes kærligheden og kærlighedens? Når de nævner „den modig byggende tro", „den stille vinnende tro" eller „martyrtroen", så er det altid kærligheden? Æn om det var så?

Troen på den kristne lære sætter ikke en muskel i rørelse, selv om den er biet et fullt ut-arbejdet oversyn, en urokkelig overbevisning. Alene kan den ikke frugtbargøre vor vilje eller vort hjærte; alene kommer den ikke længer æn til længsel: livet må skyte til. Noget må varsle eller varsles. i vore forhold, personligheden stedes i nød eller savn, forat det kan ske. Den kraft, som da vækkes, selv om den er en sådan, der i middelalderen døjvede kvasse eller gloende jærn, bar uskadd gennem fall fra høje steder, skapte korsfarernes syner og raseri, Torqvemadas ildrøde vilje, — „tro" kalte de det, „kristen tro"; og dog har det ikke mere med kristendom at gøre, æn at det skete under dens herre-32

Om retfærdiggørelsen.

vælde, og ikke kan enhvær kraft kailes „tro", som troen har været med at vække. Men hermed være det, som det vil —: alene når denne kraft er biet en uendelig trang til at være god og gøre andre gode, er den biet til kristeligt liv; ellers er det der ikke, om æn troen er der.

Kærligheden suger næring af mere æn troen, og den var kærnen i alt kristeligt liv, som har vokset på jorden. Det godes nividelsestrang.

At kalle nogen en kristen, bare fordi han eller hun tror, er dumt og nedværdigende; det er at omgøre kristendommen til et parti med program, et selskab med statuter.

Er det faneskrifterne, som har båret, eller er det mænneskene ? Har kirken, sakramenterne, bibelen, institutionerne tilsammen kunnet bygge mere æn en mulighed og en ved-tækt? Kanske har de ofte været kristenlivets værste fiender, derved at mænneskene kan ta alt nedarvet og fast — og gøre om til vanskeligheder for ånden. Kristendommens kraft har været de enkeltes, hengivende godhed, deres ædle liv og deres skønne død; mænneskene vil se, før de tror. 'Foran disse vidner har netop de beste sagt: dette er det største på jorden! Sådant må til, forat nogen af de beste kan ta's, og uten dem hadde kirken ikke nåd levende fræm, så lit som nogen ånnen tro eller åndsmagt.

Dyderne, personligheden kan overtale. Hvis vi søkte innerst inne hos en slik ved sit liv og død overtalende personlighed efter frøet . . ? Hvis han var den samme, som hadde skrevet så strængt, at denne lære var kristendom, men hin var falsk, og nu var han i sin dødsstund, den strænge, men hjærtensgode herre, — kanske døde han for sin tro?—, og vi fik lov til at se in i hans siste medvidende suk, ...mon det var dogmerne, som åndede mot himlen? Betfærdiggørelsens orden, tros-artiklerne? Selv om det var dem, var det teologien i dem?

Vi kan gi vort liv på, at det var væsen mot væsen, han søkte, — Jesu godhed til skjul, noget som guds favnOm retfærdiggørelsen.

åpen. Han var i nød og forlangte i kærligliedens tillit af' det, vi bar git navnet ånd, mere ånd, mere!

Ja, da vet vi også, bvad som er kristendommen i kristendommen, og at det er ikke det vigtigste, det, som. kar vakt kærligbeden, men kærligheden.

Det samme svar, når lier tales om at få vor syndeskyld slettet. Menes med syndeskyld først og fræmst, bvad alle. forstandige må tænke ved ordet, det, synden bar sat af i vor ævne som muligbed til ny synd,—så sandelig om den slettes ved, at vi tror, den er slettet: viljen må bænkes og-styrkes i kærligbed til noget annet, før muligbeden er over,

Kall dette annet pligt, eller bvad du vil, — når du åpner det, så vil du dog finne kærligbeden innerst inne. Intet annet fæster og frugtbargør i god gærning; intet annet, gør s am vittigbeden uræd igen æn kærligbedens trygd,

Naturligvis siger den systematiske teologi, at alene den. kærligbed, som. den ortodokse tro bar vakt, ejer frelsende ævne. Hvad kan man ikke påstå, når man bar hjærtelag til det? Men bvor veltalende motsiger ikke livet dette!

Og skal jeg vælge mellem livets endeløse vidnesbyrd og teologiske påstande, så vælger jeg livet; —især må vel. de gøre det, som tror på guds ledelse af livet.

Er kærligbeden kristendommens kærne, først guds kærligbed, så mænneskenes, må den da vei også få være øverste dommer? Alene kærligbeden bar forståelsen.

Men da er der meget i den systematiske teologi (åen. være nu bibelens eller ej), som må være mistydet. Svarer teologerne, at dette tør vi ikke undersøke; vi bar at tro, aUj bvor umuligt det ser ut for os; gud forstår det, , ... r ja, da sætter vi dem til deres eget fat!

Altså: en tro fra mænneskeofringens moral, som Jesu egen på det bestemteste motsiger, så' vi bar dét syn, at der er strid mellem dogmernes moral og religionsstifterens; en tro så uforstålig, at retfærd ænnu tænkes som noget, der kunde sammenbopes i en stor sum og senere deles ut, så. hvær fik så vidt, at ban eller bun blev bærget; en tro så.34

Om retfærdiggørelsen.

iitrolig, at den fyllestgørelse for vore synder, som gud får i stand, er værre æn nogen synd, den skulde sone for; en tro, som byr vederlag for alle mænneskers evige død i en kort timelig pine af en gud, som ikke kan dø, og som selvfølgelig intet vederlag yder; en tro så uretfærdig, at mænne-skene dømmes til evig død for en timelig synd, men den guddommelige soner slipper med mindre æn den timelige død; en tro så hjærteløs, at ved dette tros-vilkår måtte ..mænneskene bli ænnu ulykkeligere, såsom den store mængde på jorden aldrig får børe eller komme til at forstå det ord, de skal dømmes efter; — en tro endelig så umulig i sin sjælelære, at de kristnes eget liv er en eneste protest.

Skulde denne tro ta's bokstavelig, da måtte nok vi få lov til at sige om teologerne, hvad de siger em os, at deres vilje var forvendt; — det er det minste, som kræves, når en skal gøre sig om til en totusenåring, ja, i somme stykker til en fire- og femtusmg! Hvorledes vilde de se ut? Hvad vilde de ta sig til? Væntelig fare om uten rist eller ro ved nat og dag, i blodsvettende angest for, at vi skulde falle i den evige død, rent glemme sig selv bort over sine syner; de løp om her skæggete, skitne, fillete, magre; prækte, raste, bad, gråt, til de stupte, eller politiet satte dem i galehus.

Nej, kom endelig ikke og snak om bokstavelig tro. Ålene ved at dølge, omstøpe, tolke, men især ved at skyte det fra sig over på gud — er denne tro mulig.

Gode kristne, tænk, hvor underligt, at I tror, kærligheden er altings ophav og lov og har øverste forståelse af hvært gran i livet; men når I kommer til deres eget forhold til dette kærlighedens ophav, så mister kærligheden forståelsen, så er det bokstaverne, som har fåt den!

Enten er det usant, at kærligheden har den nogensteds, eller det er netop her, den begynner.

Det eneste redskap, vi ejer at ordne os med — i vort arbejd, i vort familjeliv og samfun —, er den vesle tænkningen vor. Men alt i barnealderen blir den trykt ner afOm retfærdiggørelsen.

35

en troslære fra menneskeofringens tid, gjort floket af dens dype motstrid med liv og viden; gjort svak af gruelig frygt, gjort overspænt, . rent mirakelsyk; — og så hård, da, af dagstøt at høre om troende og ikke-troende i stedet for om kærlige og ikke-kærlige.

Ellers tar vi, når det gæller ånd og kærlighed, efter hovedsak, lar livet i det hele forklare det enkelte; her skal vi vende det om og gøre det mindre til hovedsak, selv om det kvæler, hvad som er lærens liv!

Teologerne har måttet o.pgi „inspirationen" hos dem, som skrev bibelen; — men når det gæller at få slikt med, så er inspirationen der likevel! Dét er som med deres inrømmelse af, at kristendommen er liv og ikke lære; hvær gang det kniper, er den lære likevel! Det vilde kalles uredelighed, hvis det ikke var „teologisk videnskab".

Når der kræves „tro" fræmfor alt annet, skulde da ikke de kristne især tro på hcernen i kristendommen?

Jeg har lov til at tænke, at alene kristendommen fører til guds højeste samfun i evighed, når jeg samtidig tror, at al personlig sanhed er på vej til kristendommen — her eller hisset. Den tro holder kærlighedens mål. Men at tro, hvær, som ikke vil være en kristen, er evig fortapt, hvor bra han forresten er, og i dette liv skal det bli afgjort, . . . den tro er mot 'kærnen i kristendommen, den sætter fiendskab, den sårer ham eller henne, som har den, og skader samfunnet.

Tar jeg. fejl, når jeg gar ut fra, at det netop er retfærdiggørelses-læren, dens led om fyllestgørelsen, som volder, at det er så tungt for mange kristne at fastholde kærligheden som øverste forståelse?

Kan der handles ukærligere mot os æn at gi os at tro noget til vor evige frelse, som er imot vor forstand og vor retsfølelse? Ikke over vor forstand; det møter vi, hvorhen vi ser; nej, forstanden til skade, retsfølelsen til afsky?

Denne ukærlighed økes af selve inholdets, og hårdt drar hårdt til, ikke alene i den øvrige troslære, men langt utover.

Når så mange kristne kan bli uskadde, kommer detnetop af, at *de* har gjort det ene rigtige, de har brukt kærlighedens forståelse, overset råheden og bare tænkt: Gud er god, han vil slette mine synder; Jesus er god, han vilde dø for mig. Atter andre har git ordene en åndigere utlægning, hvorefter dogmet tindrer over livet som banen mot guds samfun i evighed.

At tro, åndernes ånd kan holdes fast i visse tilgange, visse formler og ceremonier, *og bare i disse*, og at ville ta ham fra os andre på det, — aldrig har det været annet æn mænneskelig kortsynthed.

Etsteds i et strængt kristeligt samfun møtte én dag op en fræmmed; det var en kvinne, vidt kænt for sit ædle liv og sine sjældne kærlighedsgærninger. I stedet for, at de kristne brødre og søstre ilte henne i møte og hilste henne som en af sine, stanste de, tvilte og spurte hviskende: „hvad tror hun?“ Hun følte det. De hadde hørt noget om, at det ikke netop var på retfærdiggørelsens orden eller treenigheden, at hun levde.

Æn om de frejdig hadde gåt hen til henne, fordi hvær sa sig selv, at *hun* visst var mere kristen æn nogen af dem; de var bare så meget lykkeligere? Så lykkelig blev visst hun også — her eller hisset; hun var så god. Velkommen, du gode; du er en af vore.

Mon ikke det hadde været mere kristeligt?

Misforstå mig ikke, som om jeg netop vil, at *kristen*-navnet skal gi's hvær, som er god og bra. Nej, men de kristne skulde ha vedgåt, mener jeg, at hun hadde nåd mere af det, som deres tro skulde hjælpe dem til at nå, *hovedsaken*.

Hadde det ikke været kristeligt at tænke så?

============